

Sygn. akt V ACa 129/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 października 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	Sędzia SA Katarzyna Żymelka
Protokolant:	Kamil Szarek

po rozpoznaniu w dniu 11 października 2023 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. Ś.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o ustalenie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 18 listopada 2021 r., sygn. akt I C 585/21,

oddala apelację;

zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 8100 (osiem tysięcy sto) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas od dnia uprawomocnienia się postanowienia zasądającego tę kwotę.

	SSA Katarzyna Żymelka	

Sygn. akt V ACa 129/22

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 18 listopada 2021 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach ustalił, że umowa nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych waloryzowany kursem CHF zawarta 19 marca 2007 r. pomiędzy powodem a (...) Bankiem Spółką Akcyjną w W. (obecnie (...) Spółka Akcyjna w W.) jest nieważna (punkt 1) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda 11 817 zł z tytułu kosztów procesu (punkt 2).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny. Powód poszukiwał środków na sfinansowanie zakupu lokalu mieszkalnego. Pozwany zaproponował mu kredyt indeksowany do CHF, przy czym pracownik pozwanego banku przedstawił go jako korzystny, bezpieczny i po wyraźnej sugestii, że jest to rozwiązanie bardziej opłacalne niż kredyt złotowy. Nie przedstawiono powodowi oferty kredytu w PLN. Powoda nie poinformowano o możliwości negocjacji kursu, czy też procentowej wysokości spreadu. Postanowienia dotyczące sposobu indeksacji i zastosowanych do niej kursów waluty, a także postanowienia dotyczące wypłaty (uruchomienia) kredytu i sposobu jego spłaty nie były z powodem indywidualnie uzgadniane. Powód był świadomy ryzyka kursowego, niemniej uważał je za ograniczone i nie zakładał tak dużych zmian kursu franka, a pracownik banku go w tym przekonaniu utwierdził. Zasady dokonywania przeliczeń wartości wyrażonych w PLN na CHF oraz wartości wyrażonych w CHF na PLN przy zawieraniu umowy nie zostały powodowi dostatecznie wyjaśnione, w szczególności nie zwrócono uwagi powoda na wprowadzenie do umowy kursów tabelarycznych banku. Nie przedstawiano powodowi żadnych symulacji ewentualnych zmian kursowych ani ich wpływu na koszty kredytu, nie zapoznano go też z kursami historycznymi. 14 lutego 2007 r. powód złożył wniosek o udzielenie kredytu w kwocie 205 000 zł. Jako walutę kredytu zaznaczono CHF. Decyzją kredytową (do wniosku nr (...)) z 26 lutego 2007 r. przyznano powodowi wnioskowany kredyt. 19 marca 2007 r. powód zawarł z (...) Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W. umowę nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF. Kredyt przeznaczony był na zakup na rynku wtórnym odrębnej własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w G. przy ul. (...). Kwotę kredytu ustalono na 205 000 zł, walutę waloryzacji jako CHF. W umowie informacyjnie wskazano, że kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec dnia 23 lutego 2007 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A. wynosi 87 655,53 CHF, jednakże ta ostatnia wartość (określona w CHF) nie stanowi zobowiązania banku (§ 1 umowy). Z § 11 umowy wynika, że kredytobiorca zobowiązuje się do spłaty kapitału wraz z odsetkami miesięcznie w ratach kapitałowo-odsetkowych w terminach i kwotach zawartych w harmonogramie spłaty. Harmonogram spłat stanowi załącznik nr 1 i integralną część umowy i jest doręczany kredytobiorcy listem poleconym w terminie 14 dni od daty uruchomienia kredytu. Harmonogram jest sporządzany w CHF. Z kolei raty kapitałowo-odsetkowe spłacane są w PLN po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godz. 14.50. Z Regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych – w ramach (...) wynika, że kredyt udzielany jest w PLN waloryzowany kursem walut wymiennalnych według tabeli kursowej (...) Banku S.A. (rozdział III regulaminu, § 1). Wysokość każdej raty odsetkowej lub kapitałowo-odsetkowej kredytu waloryzowanego kursem przyjętej waluty określona jest w tej walucie, natomiast jej spłata dokonywana jest PLN po uprzednim jej przeliczeniu wg kursu sprzedaży danej waluty, określonym w tabeli kursowej (...) Banku S.A. na dzień spłaty. Z kolei wysokość rat odsetkowych i kapitałowo-odsetkowych kredytu waloryzowanego wyrażona w PLN ulega comiesięcznej modyfikacji w zależności od kursu sprzedaży waluty, według tabeli kursowej (...) Banku S.A. na dzień spłaty (rozdział VII Regulaminu, § 23). 19 marca 2007 roku powód podpisał „Oświadczenie” będące załącznikiem do procedury banku, w którym oświadczył, że został dokładnie zapoznany z warunkami udzielania zarówno kredytu złotowego jak również kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej, zasadami dotyczącymi spłaty kredytu wnioskowanego. W oświadczeniu potwierdził, że dokonał wyboru kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej z którym związane jest ryzyko kursowe, a jego konsekwencję wynikającą z niekorzystnych wahań kursu złotego wobec walut obcych mogą mieć wpływ na wzrost kosztów obsługi zaciągniętego przez powoda kredytu. W oświadczeniu zawarto informację, że powód dokonał wyboru kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej i ma pełną świadomość ryzyka związanego z kredytami waloryzowanymi kursem waluty obcej i w pełni to ryzyko akceptuje. Powód dostrzegł doniosłość tego oświadczenia i w związku z jego treścią zadawał pracownikowi banku pytania dotyczące zakresu ryzyka kursowego. Uzyskane odpowiedzi przekonały go, że ryzyko jest minimalne.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał roszczenie powoda za zasadne. Wskazał, że umowa o kredyt nr (...) ma charakter umowy indeksowanej do waluty obcej. W umowie wysokość kapitału w chwili jej zawarcia określona została w PLN, a przeliczenie na walutę obcą nastąpiło w chwili wypłaty środków, tj. w terminie różnym od dnia zawarcia umowy. Wysokość kapitału pozostałego do spłaty nie była więc z góry znana ani w walucie indeksacji ani w PLN. Świadczenie Banku wypłacane zostało w PLN, a następnie przeliczone na CHF wedle kursu kupna stosowanego przez Bank w dniu uruchomienia transzy kredytu. Ustalony ostatecznie w ten sposób kapitał miał być

splacany w ratach kapitałowo odsetkowych, przy czym dokonywano powtórnego przeliczenia wysokości raty na PLN, tym razem wedle kursu sprzedaży ustalanego przez Bank. W tych warunkach Sąd Okręgowy uznał zarzuty powoda dotyczące przyjętej w umowie klauzuli przeliczeniowej określającej świadczenie główne kredytobiorcy. Wskazał, że umowa na skutek indeksacji nie zawierała określenia głównego świadczenia kredytobiorcy – nie określała kapitału kredytu i nie określała w sposób jednoznaczny sposobu wyliczenia rat kapitałowo-odsetkowych. Zdaniem Sądu Okręgowego postanowienie umowne określające główne świadczenie stron w postaci obowiązku zwrotu kredytu i uiszczenia odsetek nie było jednoznacznie określone w rozumieniu art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c. oraz art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, co otwiera drogę do oceny kwestionowanych postanowień umownych pod kątem art. 385⁽¹⁾ § 1 zdanie pierwsze k.c. oraz art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13. Sąd Okręgowy dokonując oceny opisywanych wyżej warunków umownych wziął pod uwagę również okoliczności zawierania umowy. Wskazał, że powodowi nie udzielono w odpowiednim zakresie informacji, co do zasad przeliczania świadczeń stron, skutków wynikających z zastosowania tabel kursowych obowiązujących w chwili przeliczenia, a także nie zwrócono mu uwagi na stosowanie różnych tabel do świadczeń banku i kredytobiorców. Powód nie został należycie poinformowany o ryzyku kursowym. Przeciwnie był przez pozwanego bezpodstawnie zapewniany o minimalnym zakresie ryzyka, a obowiązek informacyjny oraz obowiązek jasnego i jednoznacznego sformułowania postanowień umownych jest obowiązkiem bezwzględny przedsiębiorcy. Sąd Okręgowy, z uwagi na to, że treść kwestionowanych postanowień umowy umożliwia jednostronne kształtowanie sytuacji konsumenta w zakresie wysokości jego zobowiązań wobec banku, zakłócona została równowaga pomiędzy stronami umowy, uznał że zostały spełnione wszystkie przesłanki określone w art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c., nakazujące uznać te postanowienia za niedozwolone klauzule umowne, a konsekwencją abuzywności postanowień umownych jest brak związania nimi powoda, co determinuje konieczność pominięcia kursów walut obcych ustalanych jednostronnie przez bank. W umowie powstała luka, powodująca brak możliwości przeliczenia zobowiązania powoda do CHF i wysokości zadłużenia w poszczególnych okresach po waloryzacji, jak i powrotnego przeliczenia na PLN, co doprowadziło do niemożności określenia wysokości wykorzystanego kapitału, jak i poszczególnych rat. Ponieważ klauzula indeksacyjna stanowiła przedmiotowo istotny element umowy, stanowiący podstawę do zastosowania oprocentowania LIBOR właściwego dla waluty obcej pominięcie jej prowadzi do wynaturzenia całego stosunku prawnego i definitywnej zmiany charakteru umowy. Zdaniem Sądu Okręgowego brak jest podstaw, aby w miejsce abuzywnych klauzul waloryzacyjnych wprowadzać inny miernik wartości (uzupełnić powstałą lukę). Sąd Okręgowy wskazał, że w dacie zawierania umowy nie obowiązywał art. 358 § 2 k.c., a dopuszczalność zastąpienia klauzul niedozwolonych zgodnie z orzecznictwem TSUE, ze względu na cel „odstraszający” Dyrektywy 93/13, który w razie naruszenia równowagi stron umowy to stronie słabszej daje możliwości decyzyjne, uzależniona jest od woli konsumenta. Skoro powód, mając świadomość konsekwencji, sprzeciwił się zastąpieniu powstałej luki zasadą wynikającą z przepisu dyspozytywnego (art. 358 § 2 k.c.), to nie jest dopuszczalne uzupełnienie umowy przez sąd wbrew jego stanowisku. Wyeliminowanie wadliwej klauzuli indeksacyjnej całkowicie zmieniłoby charakter umowy stron, a w szczególności charakter świadczenia głównego kredytobiorcy. Nie jest zatem możliwe dalsze jej utrzymanie. Sąd Okręgowy powołał orzeczenie TSUE w sprawie Dziubak (C-260/18), wskazując że z jego uzasadnienia wynika, że TSUE przyjął, że nie ma możliwości rekonstruowania umowy stron (zastępowania niedozwolonych warunków umowy innymi miernikami) wbrew woli kredytobiorcy (punkt 62). TSUE stwierdził też, że w świetle kryteriów dotyczących możliwości dalszego obowiązywania umowy bez nieuczciwych warunków, należy zbadać możliwość dalszego utrzymania umowy. Jeśli zaś po usunięciu nieuczciwych warunków umowy charakter i główny przedmiot tych umów może ulec zmianie w zakresie, w jakim nie podlegałyby one już indeksacji do waluty obcej równocześnie podlegając stopie oprocentowania opartej na stopie obowiązującej w odniesieniu do tej waluty, prawo Unii nie stoi na przeszkodzie unieważnieniu tych umów. Skoro w tej sprawie po wyłączeniu nieuczciwych warunków, ze względu na zmianę charakteru umowy nie jest możliwe jej obowiązywanie, a brak jest zgody na ich zastąpienie – umowę należało uznać za nieważną od początku. Sąd Okręgowy uznał, że powód ma interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w ustaleniu, że nie istnieje umowny stosunek prawny, wobec nieważności umowy kredytu. Wskazał, że jedynie wyrok ustalający może trwale i ostatecznie usunąć w takim przypadku stan niepewności prawnej. Nie uwzględnił zarzutu przedawnienia, wskazując że nie ulegają przedawnieniu żądania ustalenia prawa czy stosunku prawnego na podstawie art. 189 k.p.c. Nie oznacza to, że mogą być one dochodzone bezterminowo, gdyż przesłanką ustalenia musi być interes prawny (wyrok Sądu Apelacyjnego

w Warszawie z 21 czerwca 2000 r., I ACa 208/00). Dopóki zatem powód ma interes prawny w dokonaniu ustalenia, dopóty nie może być mowy o przedawnieniu tego roszczenia. Biorąc wszystko powyższe pod uwagę, Sąd pierwszej instancji, na podstawie art. 189 k.p.c., uwzględnił w całości żądanie główne, orzekając o ustaleniu nieważności umowy. Orzeczenie o kosztach procesu oparł na art. 98 k.p.c.

Apelację od wyroku wniósł pozwany i zarzucił naruszenie:

art. 227 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 327⁽¹⁾ § 1 punkt 1 k.p.c. poprzez nie odniesienie się w uzasadnieniu do szeregu dowodów bez uzasadnienia i wyjaśnienia dlaczego w ocenie Sądu pierwszej instancji argumenty wynikające z tych dowodów nie zostały wzięte pod uwagę przy orzekaniu, co w szczególności dotyczy Białej księgi kredytów frankowych w Polsce", Raportu UOKiK dotyczącego spreadów, Raportów Komisji Nadzoru Finansowego, Pisma Banku do Prezesa UOKiK, Ekspertyzy prof. A. Rzońcy „Tabela Kursowa mBanku - metodyka oraz analiza porównawcza", pliku „Korelacje", pomimo iż mają one znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ dowodzą, że w przedmiotowej sprawie nie doszło do spełnienia przesłanki braku zgodności z dobrymi obyczajami, a także nie doszło do spełnienia przesłanki rażącego naruszenia interesu konsumenta, co z powołanych dokumentów wynika;

art. 235² § 1 punkt 2 k.p.c. w związku z 227 k.p.c. w związku z art. 278 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie, na rozprawie w dniu 18 listopada 2021 roku wniosku pozwanego w przedmiocie dopuszczenia dowodu z opinii biegłego sformułowanego w punkcie 7 odpowiedzi na pozew, pomimo że wyliczenia rat kredytu powoda w oparciu o kurs średni CHF/PLN Narodowego Banku Polskiego pozwoliłoby bezsprzecznie wykazać brak dowolności Banku w ustalaniu kursów walut (a w konsekwencji brak abuzywności spornych klauzul) oraz pozwoliło by na wykazanie rynkowego charakteru kursów pochodzących z Tabel Kursów Walut Obcych Pozwanego Banku, braku naruszenia interesu konsumenta wskutek wprowadzenia spornych klauzul do Umowy, w szczególności w sposób rażący, a zatem miało wpływ na rozstrzygnięcie w postaci uznania klauzul waloryzacyjnych za abuzywne;

art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 299 k.p.c. poprzez oparcie ustaleń faktycznych na zeznaniach powoda w zakresie, w jakim były one niewiarygodne i sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego oraz były sprzeczne z dokumentacją kredytową i innymi dokumentami zgromadzonymi w sprawie, **co miało wpływ na rozstrzygnięcie**, ponieważ doprowadziło Sąd pierwszej instancji do nieprawidłowych ustaleń faktycznych i przekonania o abuzywności spornych postanowień umowy;

art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie sprzecznej z zasadami logiki i doświadczenia życiowego oraz dowolnej, a nie swobodnej oceny dowodów, pozbawionej wszechstronnego i obiektywnego rozważenia całości materiału dowodowego oraz wyciągnięcie na tej wadliwej podstawie bezpodstawnych i niezgodnych z rzeczywistym stanem faktycznym wniosków leżących u podstaw wyroku, w szczególności przez:

bezpodstawne przyjęcie, że Bank miał możliwość dowolnego, arbitralnego ustalania poziomu publikowanych kursów walutowych, podczas gdy Umowa zawiera odesłanie do Tabeli Kursów Walut Obcych, publikowanej przez Bank, która z definicji musi zawierać kursy na poziomie rynkowym;

bezpodstawne przyjęcie, że Bank nie pouczył powoda w należyty sposób o związanych z Umową ryzykach, podczas gdy dokumentacja kredytowa zawiera oświadczenia powoda złożone po przedstawieniu stosownych materiałów oraz pouczeń, a sama treść tych oświadczeń wskazuje na ryzyka związane z Umową;

bezpodstawne przyjęcie, że ryzyko związane ze zmianą kursu waluty kształtowanego jednostronnie przez Bank i wysokością kredytu do spłaty ponosił tylko powód, podczas gdy zasady ustalania kursów w Tabeli Kursów Walut Obcych były uzależnione w oparciu o niezależne od Banku czynniki makroekonomiczne i tym samym Bank nie miał dowolności w ich ustalaniu;

nieprawidłowe przyjęcie, że postanowienia umowne dotyczące waloryzacji są niejednoznaczne i niezrozumiałe, co rzekomo potwierdza abuzywność klauzul waloryzacyjnych, podczas gdy klauzule waloryzacyjne są napisane prostym i zrozumiałym językiem;

bezpodstawne przyjęcie, że Bank nie dopełnił obowiązków informacyjnych wobec powoda, co rzekomo potwierdza abuzywność klauzul waloryzacyjnych, podczas gdy powoda szczegółowo pouczano o ryzyku kursowym i jego wpływie na wartość salda kredytu i wysokości rat kapitało-odsetkowych, prezentowano mu historyczne poziomy kursu CHF/PLN oraz sporządzano stosowne symulacje, co miało wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ doprowadziło Sąd pierwszej instancji do wniosku, że postanowienia te są nieuczciwe, z którego Sąd ten wywodzi wniosek o rzekomej abuzywności spornych klauzul;

bezpodstawne przyjęcie, że klauzula waloryzacyjna nie była indywidualnie uzgodniona z powodem;

art. 233 § 1 k.p.c. w związku z 271 § 1 k.p.c. poprzez nieprawidłową ocenę zeznań świadka M. P. i niewyciągnięcie z nich zgodnych z zasadami logiki i doświadczenia życiowego wniosków, mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, podczas gdy jak przekonująco wyjaśnił świadek, opisany przez niego proces zawierał obowiązkowe elementy, których spełnianie Bank weryfikował, kontrolując swoich pracowników oraz przedstawicieli (pośredników), który to proces został szczegółowo opisany, a powód nie wykazał w żaden sposób, że w jego przypadku miały miejsce jakiegokolwiek odstępstwa od tej procedury, w szczególności nie może być uznany za wiarygodny w tym zakresie wyłącznie dowód z zeznań powoda, który ma charakter akcesoryjny, a ponadto świadek został powołany również na szereg innych tez, nie dotyczących obsługi Klientów, ale mających znaczący wpływ na ich indywidualną sytuację, co miało wpływ na rozstrzygnięcie ponieważ doprowadziło Sąd pierwszej instancji do nieprawidłowych ustaleń faktycznych oraz przekonania o abuzywności spornych postanowień;

art. 316 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji rozstrzygnięcie o skutkach abuzywności (względnie nieważności postanowień Umowy) wyłącznie na podstawie przepisów aktualnych na dzień zawarcia Umowy, podczas gdy przy rozstrzyganiu o skutkach rzekomo nieprawidłowego ustalenia przez strony mechanizmu ustalania wysokości świadczeń, można zastosować art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy, co miało wpływ na rozstrzygnięcie;

art. 189 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na niezasadnym przyjęciu, że powód posiada interes prawny w ustaleniu nieważności Umowy, podczas gdy przysługiwało mu i nadal przysługuje dalej idące roszczenie o zapłatę;

art. **358** § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień orzekania, poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul lub ich sprzeczności z ustawą, następuje wyeliminowanie z Umowy całego mechanizmu indeksacji (waloryzacji), podczas gdy możliwe jest zastosowanie na tej podstawie do przeliczeń kursu średniego NBP;

art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe poprzez jego niezastosowanie oraz stwierdzenie, że po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul lub ich sprzeczności z ustawą, następuje wyeliminowanie z Umowy całego mechanizmu indeksacji (waloryzacji), podczas gdy możliwe jest zastosowanie analogii do przepisów Prawa wekslowego i zastosowanie na tej podstawie do przeliczeń kursu średniego NBP;

art. 385¹ § 1 i 3 k.c. przez błędną wykładnię art. 385¹ § 1 k.c. i niezastosowanie art. 385¹ § 3 k.c., i w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że sporne klauzule waloryzacyjne nie były indywidualnie negocjowane, podczas gdy powód miał rzeczywisty wpływ na te postanowienia, w rozumieniu art. 385¹ § 3 k.c.;

art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że sporne postanowienia waloryzacyjne spełniają przesłanki abuzywności, w szczególności, że są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interes konsumenta;

art. 385¹ § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i bezpodstawne przyjęcie, że z powodu wyeliminowania z treści Umowy klauzul waloryzacyjnych, Umowa ta jest nieważna, podczas gdy nawet, gdyby stwierdzić bezskuteczność spornych klauzul, Umowa powinna obowiązywać w pozostałym zakresie;

art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 354 § 1 k.c. poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie, że Umowa nie może nadal obowiązywać z tego powodu, że ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, podczas gdy okoliczności, w których złożone zostały oświadczenia woli stron, zasady współzycia społecznego oraz ustalone zwyczaje pozwalają na wykonanie Umowy również po usunięciu z niej odwołań do Tabeli Kursów Walut Obcych a zobowiązania powinny zostać przeliczone po aktualnym na dzień danej operacji finansowej, rynkowym kursie CHF/PLN;

art. 56 k.c. poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że, po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul, cała Umowa jest nieważna, podczas gdy art. 56 k.c. stanowi właściwy przepis dyspozytywny, przewidując, że czynność prawna wywołuje skutki w niej wyrażony oraz wynikające z ustawy, z zasad współzycia społecznego i z ustalonych zwyczajów;

art. 69 ust. 2 punkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w związku z art. 4 ustawy z 29 lipca 2011 r. zmieniająca ustawę Prawo bankowe poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że, po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul, cała Umowa jest nieważna;

art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 i 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich poprzez jego nieprawidłową wykładnię i ustalenie nieważności Umowy z uwagi na rzekomą abuzywność obecnych jej klauzul, bez pouczenia powoda przez Sąd Okręgowy o potencjalnych skutkach ustalenia nieważności oraz pomimo tego, że skutki tej nieważności są dla powoda obiektywnie niekorzystne.

Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Gliwicach do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Na podstawie art. 380 k.p.c. wniósł o rozpoznanie postanowienia Sądu pierwszej instancji w przedmiocie pominięcia dowodu z opinii biegłego na okoliczności podane w punkcie 7 odpowiedzi na pozew, wskazując że postanowienie to nie podlegało zaskarżeniu, a miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, albowiem dowód ten został powołany w szczególności na okoliczność tez przemawiających za oddaleniem powództwa. Wniósł o uchylenie tego postanowienia oraz dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu ekonomii, bankowości, finansów w postępowaniu odwoławczym, na następujące okoliczności: wyliczenia hipotetycznej wysokości sumy spłat kredytu powoda w okresie objętym żądaniem pozwu, przy założeniu, że wysokość rat spłacanych przez powoda w PIN, wyliczana jest w oparciu o kurs średni CHF/PLN Narodowego Banku Polskiego, aktualny na dzień zapadalności raty, w miejsce faktycznie zastosowanego kursu sprzedaży CHF/PLN, pochodzącego z Tabel Kursów Walut Obcych Pozwanego Banku; wyliczenia różnicy pomiędzy kwotą wyliczoną zgodnie z lit. a powyżej, a faktyczną sumą spłat uiszczonych przez powoda w PLN, tytułem rat kapitałowo-odsetkowych w okresie objętym żądaniem pozwu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Wbrew stanowisku pozwanego powód miał interes prawny, w rozumieniu art. 189 k.p.c., w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy. Interes taki występuje wówczas, gdy istnieje niepewność prawa lub stosunku prawnego z przyczyn faktycznych, bądź prawnych, którą jest w stanie usunąć sądowy wyrok ustalający, kończący istniejący już spór lub zapobiegający powstaniu takiego sporu w przyszłości. Zawarta przez strony umowa wygenerowała długoterminowy stosunek prawny. Powód spłacił pozwanemu w części wynikające z niego zobowiązanie. W tej sytuacji wyrok ustalający nieważność umowy przesądzi nie tylko możliwość domagania się przez nich zwrotu już spełnionych świadczeń (w drodze powództwa o zapłatę), ale i brak obowiązku dalszego świadczenia na rzecz pozwanego, a więc

zapobiegnie dalszemu sporowi o roszczenia pozwanego, wynikające z umowy. Wystąpienie z powództwem tylko o zapłatę nie zakończyłoby definitywnie sporu wynikłego wskutek zawarcia przez strony umowy kredytu, ponieważ nie rozstrzygnęłoby kwestii świadczeń przyszłych (niezapłaconych rat kredytowych). Ponadto, mogłoby okazać się niewystarczające dla wykreślenia hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu.

Dla rozstrzygnięcia sprawy nie było koniecznym sięgnięcie do wiadomości specjalnych, co miałyby uzasadniać potrzebę przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego z zakresu rachunkowości na okoliczność wyliczenia hipotetycznej różnicy wysokości sumy spłat kredytu w okresie objętym żądaniem pozwu, wynikającej z kursu faktycznie stosowanego przez pozwanego i przy uwzględnieniu kursu średniego CHF/PLN Narodowego Banku Polskiego, co z kolei miało dowodzić istnienia korelacji pomiędzy tymi kursami, a tym samym wykluczać naruszenie interesów konsumenta. Istota sprawy nie sprowadza się do ewentualnej różnicy pomiędzy kursami stosowanymi przez pozwanego i kursami NBP i do tego, czy konstruuując tabele kursowe pozwany opierał się na weryfikowalnych czynnikach ekonomicznych, lecz do tego, czy przedstawione powodowi zasady ustalenia wysokości jego zobowiązania z tytułu kredytu były wystarczająco transparentne i czy uzyskał on wystarczającą wiedzę o możliwym ryzyku kursowym. Dowód z opinii biegłego nie był przydatny do zbadania tych zagadnień. Konsekwencją oceny zarzutu jako niezasadnego było uznanie – na gruncie art. 380 k.p.c. – prawidłowości kwestionowanego w apelacji postanowienia Sądu Okręgowego w przedmiocie pominięcia wniosku dowodowego z opinii biegłego.

Uzasadnienie Sądu Okręgowego spełnia wymogi określone w art. 327¹ § 1 ust. 1 i 2 k.p.c. Zarzut naruszenia tej normy byłby zasadny tylko wówczas, gdyby uzasadnienie Sądu pierwszej instancji uniemożliwiła Sądowi odwoławczemu dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia. Taka sytuacja w niniejszej sprawie nie miała miejsca. Przeciwnie uzasadnienie pozwalało na pełną kontrolę instancyjną zaskarżonego wyroku. Okoliczność, że Sąd Okręgowy w motywach zaskarżonego wyroku nie przywołał wszystkich dokumentów mających stanowić dowód w sprawie poprzez ściśle odniesienie się do każdego z dokumentów, nie może prowadzić do wniosku, że nie stanowiły one podstawy dokonywanej oceny, skoro zgodnie z art. 243² k.p.c. dokumenty takie znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia.

Wbrew wywodom apelacji ustalenia faktyczne poczynione w sprawie przez Sąd Okręgowy i przyjęte za podstawę rozstrzygnięcia były wystarczające dla rozstrzygnięcia zawisłego sporu. Bazowały one głównie na treści dokumentów (wniosku o kredyt, umowie o kredyt i będącym jej integralną częścią regulaminie), których autentyczności żadna ze stron nie kwestionowała oraz o zeznania powoda, które były miarodajne dla rozstrzygnięcia, m.in. z tej przyczyny, że nie podważał ich i nie mógł podważyć żaden z dowodów zaoferowanych przez pozwanego, w tym dowód z protokołu przesłuchania świadka M. D. w innej sprawie. Świadek ten nie uczestniczył w żadnej z czynności, które doprowadziły do zawarcia umowy, więc nie mogły mu być znane okoliczności udzielenia powodowi kredytu. Model procedury kredytowej obowiązującej u pozwanego w dacie zawierania umowy, w tym zakres informacji udzielanych potencjalnym kredytobiorcom, wynikał z dokumentów włączonych w poczet materiału dowodowego, a świadek M. D. nie mógł mieć miarodajnych dla rozstrzygnięcia informacji na temat w jakim zakresie ta modelowa procedura została zrealizowana przy udzieleniu powodowi kredytu. Natomiast okoliczności na jakie pozwany wniósł o dopuszczenie dowodu z zeznań tego świadka dotyczące praktyki banku związanej z udzielaniem kredytów hipotecznych indeksowanych do waluty obcej, w tym mechanizmu ustalania kursów walut stosowanego przez bank, są irrelewantne dla ukształtowania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, ponieważ stanowiłyby one jedynie prywatne i nie wiążące opinie świadka, co więcej dotyczyłyby kwestii stanowiących element oceny prawnej, pozostającej w kognicji sądu.

Ustalenia Sądu Okręgowego były prawidłowe i znajdowały oparcie w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym. Podejmując je, Sąd Okręgowy nie naruszył w żadnej mierze przepisów procesowych, w tym art. 227, art. 278, ani art. 235² § 1 punkt 2 k.p.c. ponieważ nie uchybił regułom postępowania dowodowego, a oceniając jego wyniki nie naruszył zasad swobodnej oceny dowodów, w tym zasad logiki i doświadczenia życiowego. Nie znajdował uzasadnienia podniesiony przez pozwanego zarzut naruszenia reguł swobodnej oceny dowodów, w tym zeznań powoda.

Chybiony jest również zarzut naruszenia art. 316 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, wzięwszy pod uwagę powszechnie akceptowany pogląd, że oceny postanowień umownych pod kątem ich abuzywności dokonuje się biorąc pod uwagę stan prawny i treść umowy w chwili jej zawarcia, a późniejsze zdarzenia, jak i sposób wykonywania umowy nie mają znaczenia dla tej oceny.

Łącząca strony umowa była umową kredytu udzielonego w PLN i nie zawierała jednoznacznego oznaczenia kwoty udzielonego kredytu, ani precyzyjnego mechanizmu wyliczenia kwoty kredytu. Zakwestionowane klauzule indeksacyjne określają główne świadczenie kredytobiorcy, gdyż jednolicie już przyjmuje się w orzecznictwie, że zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego klauzule przeliczeniowe zamieszczone we wzorcach umownych kształtujące mechanizm przeliczeniowy, określają główne świadczenie kredytobiorcy, skoro wiążą się one z obciążeniem kredytobiorcy ryzykiem zmiany kursu waluty i tym samym ryzykiem wzrostu kosztów kredytu.

W § 1 punkt 2 i punkcie 3A umowy o treści: „Kwota Kredytu: 205 000 zł” i „Kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec dnia 23 lutego 2007 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku SA wynosi 87 655,53 CHF. Kwota niniejsza ma charakter informacyjny i nie stanowi zobowiązania Banku. Wartość kredytu wyrażona w walucie obcej w dniu uruchomienia kredytu może być różna od podanej w niniejszym punkcie”. Kredyt został wypłacony w PLN, na co wskazuje określony w § 5 umowy „sposób wypłaty kredytu: Kwota 205 000 zł na rachunek wskazany w akcie notarialnym”. Nie bez znaczenia jest też fakt ustanowienia hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu do kwoty 307 000 PLN.

Udzielony powodowi przez pozwanego kredyt nie został wypłacony ani nie podlegał spłacie w walucie obcej, lecz w złotych polskich. W istocie nie stanowił on kredytu walutowego, funkcjonalnie nie różnił się od kredytu indeksowanego kursem waluty obcej, ale waluta ta w rzeczywistości pełniła w umowie jedynie rolę miernika wartości, postanowienia umowne dotyczące przeliczenia świadczeń według kursu CHF miały zaś charakter klauzul waloryzacyjnych. Temu służyło posłużenie się przez strony w umowie walutą obcą. Odnosząc się natomiast do wskazanych przez powoda postanowień odsyłających do kursów kupna i sprzedaży waluty obcej ustalonej przez bank w tzw. tabelach kursowych, Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku przyjętym przez Sąd Okręgowy, że postanowienia te stanowią klauzule niedozwolone w oparciu o art. 385¹ k.c.

Klauzule waloryzacyjne przewidywały przeliczenie oddawanej do dyspozycji kredytobiorców kwoty kredytu na CHF według kursu kupna z dnia wypłaty środków (nieznanego w dniu zawarcia umowy), a następnie kolejne przeliczenie tak ustalonej wartości na PLN według kursu sprzedaży (także nieznanego w dniu zawarcia umowy) dla ustalenia salda kredytu i wysokości zobowiązań kredytobiorcy. Nie określały one wprost wysokości świadczeń stron, co w ogóle nie pozwalało na określenie wysokości zobowiązania kredytowego, nie został objaśniony wskazany w § 11 punkt 4 umowy mechanizm ustalania wysokości rat kredytowych, rzutujący na zakres ich świadczeń oparty o kurs sprzedaży CHF ustalany przez bank – kredytodawcę. Znany był jedynie sposób publikowania tych kursów, który miał takie znaczenie jak obowiązek publikacji ceny dla potencjalnych klientów danego podmiotu, stanowił więc obowiązek informacyjny dla osób, które dopiero chcą zawrzeć transakcję, a decyzję mogą podjąć w oparciu o publikowane informacje o warunkach transakcji, w tym cenę. Spełniona została zatem przesłanka abuzywności klauzul waloryzacyjnych, tj. niejednoznacznego sformułowania świadczenia głównego.

Odwołanie się do kursów walut zawartych w tabeli kursów i ogłaszanych w tabelach banku rażąco narusza równorzędność stron umowy przez nierównomierne rozłożenie uprawnień i obowiązków między partnerami stosunku obligacyjnego. Prawo banku do ustalania kursu waluty nieograniczone skonkretyzowanymi, obiektywnymi kryteriami zmian stosowanych kursów walutowych świadczy o braku właściwej przejrzystości i jasności postanowienia umownego uniemożliwia konsumentowi rozeznanie się w konsekwencjach ekonomicznych zawarcia umowy.

Za abuzywny uznać należy przewidziany umową mechanizm ustalania wysokości rat kredytowych, oparty o kurs sprzedaży CHF ustalany przez bank. W wypadku kwestionowanych przez powoda postanowień odwołano się do tabeli kursów banku, które nie zostały jednak w umowie w żaden sposób zdefiniowane. W umowie nie wskazano obiektywnych, sprawdzalnych kryteriów czy czynników, które miałyby wpływać na sposób określenia przez bank

kursów kupna i sprzedaży walut, które były kształtowane jednostronnie przez pozwanego. W konsekwencji prowadziło to do określenia wysokości zobowiązania powoda jednostronnie przez kredytodawcę.

Abuzywnego charakteru nie odbiera przywołanym klauzulom nowelizacja prawa bankowego, ani fakt wykonywania umowy przez powoda przez kilkanaście lat, ponieważ żadne z tych zdarzeń nie odniosło skutku wstecznego i nie może być postrzegane w kategoriach nowacji stosunku zobowiązaniowego powstałego wskutek zawarcia umowy kredytu.

Pozwany nie przedstawił powodowi symulacji, która obrazowałaby taki wzrost kursu, jaki nastąpił. Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że świadomości tego jak wzrośnie kurs CHF nie miał też pozwany, a nawet nie mógł go przewidzieć. Nie był znany, istotny z punktu widzenia ich interesów i dobrych obyczajów, mechanizm ustalania kursów przez bank.

Sąd Apelacyjny podziela także przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że zawarte w umowie postanowienia odnoszące się do tabeli kursów ustalanych przez pozwanego nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodem. Powszechnie przyjmuje się, że za indywidualnie uzgodnione można uznać jedynie te postanowienia, które były przedmiotem negocjacji, bądź są wynikiem porozumienia lub świadomej zgody co do ich zastosowania. Jednocześnie, zgodnie z art. 385¹ § 4 k.c., ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Z tego względu to pozwany powinien wykazać te okoliczności, czego ostatecznie nie uczynił. Możliwość wyboru przez kredytobiorcę spośród gotowych wzorców kredytowych nie jest podstawą do uznania, że umowa kredytu była indywidualnie negocjowana. Postanowieniem indywidualnie uzgodnionym w myśl art. 385¹ § 3 k.c. nie jest postanowienie, którego treść konsument mógł negocjować, lecz postanowienie, które rzeczywiście negocjował. To, że konsument zapoznał się z treścią postanowienia, nie stoi na przeszkodzie uznaniu, że nie zostało ono indywidualnie uzgodnione, jeśli jego treść nie została sformułowana w toku negocjacji z konsumentem (por. wyroki Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 14 grudnia 2017r., I ACa 447/17 i z 20 grudnia 2017r., I ACa 606/17). W rozpatrywanej sprawie pozwany zdołał wykazać, że powód we wniosku kredytowym wpisał kwotę kredytu w PLN, ale zaznaczył jako kwotę kredytu CHF, zapoznał się z treścią umowy, oświadczył że rozumie jej treść oraz, że miał realny wpływ na datę jej zawarcia, określenie kwoty kredytu o jaki się ubiegał i liczbę rat, w których kredyt miał być spłacany oraz dzień miesiąca, w którym te raty miały być spłacane. Nie wystarcza to jednak do uznania, że przy zawieraniu będącej przedmiotem sporu umowy doszło do zrealizowania określonej w art. 385¹ § 3 k.c. przesłanki rzeczywistego wpływu konsumenta na treść jej postanowień normujących klauzule waloryzacyjne. Konieczne byłoby bowiem udowodnienie ustalenia ostatecznego brzmienia tych klauzul w wyniku rzetelnych negocjacji, w ramach których konsumenci mieli pełną świadomość skutków wprowadzenia tych klauzul oraz realny wpływ na treść normujących je postanowień umownych, albo udowodnienie, że zostały one sformułowane przez konsumentów i włączone do umowy na ich żądanie (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 9 czerwca 2021r., V ACa 127/21). Takie zaś okoliczności nie zostały w sprawie wykazane.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. konsekwencją uznania za abuzywne zawartych w umowie klauzul waloryzacyjnych jest stan niezwiązania stron umowy postanowieniami je normującymi. Zasadnie zatem Sąd Okręgowy przystąpił do rozważenia, czy po wyeliminowaniu tych niedozwolonych klauzul, umowa kredytu może obowiązywać w pozostałym zakresie, czy też należy uznać ją – zgodnie z żądaniem ewentualnym powodów – za nieważną, w szczególności ze względu na brak koniecznych elementów takiej umowy. Usunięcie z umowy klauzul waloryzacyjnych ze skutkiem ex lege i ex tunc powoduje, że brak jest określenia w umowie jej elementów koniecznych przewidzianych w art. 69 Prawa bankowego. Ich wyeliminowanie nie pozwoli obliczyć sumy, jaką powód zobowiązany jest zwrócić pozwanemu z tytułu kredytu, nawet przy zastosowaniu art. 56 k.c. i art. 65 § 1 i 2 k.c., a zatem mając na uwadze istotę tej umowy, zgodny zamiar stron i cel umowy, a także okoliczności w których umowa została zawarta, zasady współzycia społecznego i ustalone zwyczaje. Ani art. 385¹ k.c., ani żaden inny przepis prawa nie daje podstaw do zastąpienia abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej inną, a w szczególności taką, która określałaby inny sposób ustalenia kursu waluty waloryzacji. Podstawy takiej nie stanowi art. 358 § 2 k.c., ponieważ nie obowiązywał on w chwili zawierania przez strony umowy, poza tym nie może on znaleźć zastosowania na zasadzie analogii. Z tych samych przyczyn luki powstałej po wyeliminowaniu z umowy klauzul waloryzacyjnych nie może wypełnić norma art. 69 ust. 3 Prawa bankowego

uprawniająca kredytobiorcę do spłaty kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej, w tej walucie, ponieważ także ten przepis wszedł w życie po zawarciu umowy kredytu. Podkreślić trzeba, że jedną z fundamentalnych zasad prawa cywilnego jest zasada stosowania prawa materialnego z daty dokonania czynności prawnej. Nie sposób zatem w realiach sprawy przyjąć do rozliczeń stron kurs średni NBP na podstawie zwyczaju w rozumieniu art. 354 k.c., ponieważ kurs taki nie był zwyczajowo przyjmowany w praktyce bankowej w umowach kredytu indeksowanego albo denominowanego do waluty obcej. Wykluczenie analogii, czyniło też niedopuszczalnym zastosowanie kursu średniego NBP w oparciu o art. 41 Prawa wekslowego.

Dopuszczalność zastąpienia klauzul niedozwolonych zgodnie z orzecznictwem TSUE, ze względu na cel „odstraszający” Dyrektywy 93/13, który w razie naruszenia równowagi stron umowy to stronie słabszej daje możliwości decyzyjne, uzależniona jest od woli konsumenta. W orzeczeniu Kasler (C-26/13) Trybunał dopuścił zastąpienie nieuczciwego warunku dyspozytywnym przepisem krajowym jedynie wówczas, gdy wyeliminowanie nieuczciwego warunku oznacza na mocy prawa krajowego unieważnienie całej umowy (co ma miejsce w niniejszej sprawie) oraz kumulatywnie jeżeli unieważnienie to naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje (co nie występuje wobec jednoznacznego stanowiska powoda w niniejszej sprawie).

Ostatecznie zatem, skoro w niniejszej sprawie po wyłączeniu nieuczciwych warunków, ze względu na zmianę charakteru umowy nie jest możliwe jej obowiązywanie, a nie istnieje możliwość ich zastąpienia przepisem dyspozytywnym, należało uznać, że umowa nie może obowiązywać, co skutkowało ustaleniem jej nieważności.

Z przyczyn wskazanych powyżej, w szczególności braku możliwości zastąpienia niedozwolonych klauzul i tym samym utrzymania umowy w pozostałym zakresie, zasadne było żądanie ustalenia nieważności umowy (art. 189 k.p.c.).

W tych warunkach zasadnie Sąd pierwszej instancji, w oparciu o przepis art. 189 k.p.c., uwzględnił żądanie powoda ustalając, że umowa jest nieważna.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację.

Podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego stanowił art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Pozwany, jako strona przegrywająca, został obciążony obowiązkiem zwrotu powodowi, na jego żądanie, kosztów, które stanowiły koszty zastępstwa prawnego (8100 zł).

Sprawa została rozpoznana w składzie jednoosobowym, zgodnie z art. 1 punkt 16 w związku z art. 32.1. ustawy z 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

SSA Katarzyna Żymelka